

کار سخت و پیچیده گردان‌های غواص در والفجر ۸ موجب حیرت و شگفتی بسیاری شد

سیاهپوشان غواص غیر ممکن را ممکن کردند

■ **احمد محمد تبریزی**

غواصان در سال ۱۳۶۴ کار ناتمام رزمندگان در عملیات‌های آبی گذاشته را تمام کردند.

تا آن سال رزمندگان توانسته بودند در عملیات‌های خاکی دشمن را زمینگیر کنند و اجازه نفوذ و عرض اندام را از او بگیرند، ولی وقتی صحبت به عبور از آب می‌رسید، موفقیت‌های گذشته تکرار نمی‌شدند. همانند عبور از منطقه دیگر فتگی هور در دو عملیات خیبر و بدر، وقتی صحبت از نقل و انتقال روی آب می‌رسید، کاستی جبهه خودی از بعد هلی‌برن و عبور از آب، بیشتر نمایان می‌شد. عملیات والفجر ۸ در سال ۱۳۶۴ قدرت عملیات آبی ایرانیان را نه تنها به دشمن یعنی، بلکه به دیگر هم‌پیمانانش نشان داد. غواصان با عملکرد فوق‌العاده و بی‌نظیر شان در این عملیات، قدرت آبی ایران را به دشمنان دیکته کردند و پس از والفجر ۸ حساب‌آگیری روی قدرت آبی ایران باز کردند. عملیات والفجر ۸ در شامگاه ۲۰ بهمن ۱۳۶۴ در میان آب‌های سرد و خروشان اروندرود با موفقیت و سربلندی انجام شد تا موجب حیرت و شگفتی کارشناسان نظامی دنیا شود. ۳۴ سال پیش در این روزها که قرار داریم، والفجر ۸ با قدرت هرچه تمام‌تر ادامه داشت.

■ **ایده عملیات آبی – خاکی**

سال ۱۳۶۴ به نظر می‌رسید منطقه جنوب و غرب برای عملیات کردن به بن‌بست رسیده بودند. رزمندگان به‌سختی می‌توانستند به اهدافشان در مناطق مورد نظر برسند و به همین خاطر به دنبال پیدا کردن راهکاری برای نفوذ به خطوط دل دشمن بودند. ارتش بعث نیز به‌لحاظ امکانات زرهی از ایران پیشرفته‌تر بود و قدرت ابتکاری بیشتری روی زمین داشت. بهترین ایده فرماندهان عملیات کردن از درون آب و غافلگیری دشمن بود.

دو عملیات بدر و خیبر با همین منظور طراحی شدند. در این دو عملیات به‌لحاظ کامل خود نرسیدیم ولی یک تجربه گرانبها و بارزش در اختیار فرماندهان قرار گرفت و آنها متوجه شدند که می‌توانند از داخل آب عمل کنند و توانایی این کار را دارند.

اجتناب از جنگ در زمین مسطح پس از عملیات‌های «الفجر» مقدّمات و «الفجریک» و در پی آن ابتکار عملی و هورالهوریزه طی دو عملیات بزرگ خیبر و بدر به‌ویژه در عملیات خیبر، موجب انفعال رژیم عراق و ایجاد نگرانی در میان حامیان منطقه‌ای و بین‌المللی او شده بود و متقابلاً جمهوری اسلامی ایران که ابتکار عمل و برتری سیاسی و نظامی را همچنان در دست داشت، زمینه عملیات بعدی را با استفاده از تجربه عملیات در هور فراهم کرد.

■ **طراحی والفجر ۸**

طراحی عملیات والفجر ۸ یکی از بهترین و مهم‌ترین اتفاقات جنگ بود. عملیات والفجر ۸ با ایده شهید حسن باقری و پشتیبانی‌های محسن رضایی جهت عبور از رودخانه مواج و حشی اروند طراحی شد. اگر فتگی و سست بودن زمین در فصل زمستان موجب می‌شد که دشمن امکان مانور زرهی نداشته باشد و قادر به استقرار توپخانه روی زمین سست نیز نبود. از سوی دیگر ابری بودن، مه‌گرفتگی و بارش باران در بیشتر اوقات، برای نیروی هوایی دشمن نیز محدودیت ایجاد می‌کرد. موارد

فوق برای انجام عملیات تسهیل‌کننده و حسن محسوب می‌شد؛ البته باتلافی بودن زمین برای استقرار توپخانه خودی نیز محدودیت به وجود می‌آورد که نیاز به زیرسازی داشت و این کار با پدسازی در پوشش نخلستان‌های بهمنشیر و اروندرود و احداث جاده‌های مخصوص گسترش توپخانه در جنوب منطقه خسر و آباد در مدت چند ماه توسط مهندسی جهاد سازندگی انجام گرفت. عبور از اروند در آن مقطع جنگ یک کار غیرممکن بود. در مخیله عراقی‌ها نمی‌گنجید که کسی بتواند از دل رودخانه اروند به سلامت عبور کند و تا پیش از عملیات والفجر ۸ سابقه عبور از اروند وجود نداشت.

■ **عبور از رودخانه نآرام**

اروند رام‌شدنی نیست. به هیچ شناگر ماهری سواری نمی‌دهد. ۴۰۰ تا ۱۲۰۰ متر عرض دارد و با جزر و مد بیش از چهارمتر چشم‌ها در آخرین می‌کند. در هنگام جزر، آب با سرعت زیادی از شمال به جنوب و رو به خلیج‌فارس می‌ریزد. در هنگام مدّ این‌را با خشونت و خشم بازمی‌گرداند.

عراقی‌ها در طول جنگ هیچ‌گاه نتوانستند از هیچ کجای اروند پل بزنند اگر هم بعضی جاه‌ها می‌گویند عراقی‌ها روی اروند پل زده‌اند، درست نیست. فرماندهان عراقی در کتاب‌هایشان مثل «پیرانه‌های دروازه شرقی» اشاره کرده‌اند که به فکر عبور از اروند و گرفتن آبادان افتادیم ولی وقتی دیدیم نمی‌شود، ۴۵ کیلومتر راه را برای گرفتن آبادان دور کردیم.

در جبهه خودی برای عبور از اروند ایده آموزش غواص‌ها شکل گرفت. عده‌ای از غواص‌ها پیشتر برای عملیات خیبر و بدر آموزش دیده بودند و حالا باید تعداد قابل توجهی غواص برای عملیات پیش رو مهیا می‌شدند. این رزمنده‌ها در شمال عملیات آموزش می‌دیدند و بدون آمادگی وارد عملیات نمی‌شدند. از قبل، دوره‌های آبی-خاکی را گذرانده بودند و با سختی‌های کار آشنایی داشتند. نیروهای غواص کاری انجام دادند که امروز در دنیا زاینده است. وقتی جنگ به پایان رسید کارشناسان نظامی کشورهای همجوار به ایران آمدند و وقتی وارد منطقه عملیاتی والفجر ۸ شدند از چگونگی عبور نیروهای

غواص از اروند و پل زدن روی آن تعجب کردند. اراده و روحیه‌ای که خدا به نیروها داده بود بی‌نظیر بود.

■ **ابتکاری بی‌نظیر**

سردار عبدالکریم عزیزاده که در دفاع مقدس مسئولیت آموزش غواصان را به عهده داشت، درباره ایده عملیات والفجر ۸ و عبور غواصان از رودخانه اروند به «جوان» می‌گوید: «استفاده از غواصی در چنین عملیات‌هایی یک پدیده بی‌نظیر در تاریخ جنگ‌های کلاسیک بود. سابقه نداشت که غواص این گونه عملیات عبور از رودخانه را انجام دهد. رودخانه اروند یک رودخانه وحشی است و جزر و مدهای خیلی بلند و تندی دارد. در هیچ جنگی به

فتح شبیه جزیره فاو نقطه اوج فتح ایران در جبهه‌ها را به نمایش گذاشت. افسران بعثی که در این عملیات اسیر شدند می‌گفتند فکر نمی‌کردیم با وجود این همه سنگر، مانع و امکانات بتوانید از اروند عبور کنید و نیروهایتان در این حجم عمل کنند. برایشان خیلی عجیب بود. می‌گفتند اصلاً فکر نمی‌کردیم در یک شب بتوانید عملیات را انجام دهید و از این آب خروشان عبور کنید. برایشان غیر قابل تصور بود

وارد عمل می‌شدند. بارش باران و طوفان در شب عملیات باعث شد دشمن نگهدانی خود را ضعیف کند و به سنگرها پناه ببرد. عملیات هم به‌رغم سختی بسیار زیاد به موفقیت رسید و تا صبح و روشن شدن هوا، خط اول دشمن شکسته شد و پاکسازی هم انجام گرفت. همچنین الحاق با جناحین ایجاد شد و شهر فاو به محاصره رزمندگان درآمد.

فتح شبه جزیره فاو نقطه اوج قدرت ایران در جبهه‌ها را به نمایش گذاشت. افسران بعثی که در این عملیات اسیر شدند می‌گفتند فکر نمی‌کردیم با وجود این همه سنگر، مانع و امکانات بتوانید از اروند عبور کنید و نیروهایتان در این حجم عمل کنند. برایشان خیلی عجیب بود. می‌گفتند اصلاً فکر نمی‌کردیم در یک شب بتوانید عملیات را انجام دهید و از این آب خروشان عبور کنید. برایشان غیر قابل تصور بود. شرح فتح فاو توسط نیروهای ایرانی و کیفیت عبور از رودخانه وحشی اروند در دوره‌های دافوس ارتش‌های غصو ناتو هم تدریس می‌شود و این اهمیت کار را نشان می‌دهد. پس همانطور که فتح فاو یک پیروزی بزرگ برای ما قلمداد می‌شد، سقوطش هم از نظر معادلات نظامی و هم از نظر بار روانی مشکلات زیادی را در پی داشت.

■ **سبک جدیدی از جنگ**

عملیات والفجر ۸ سبک جدیدی از جنگ بود که توسط غواصان اتفاق افتاد و آنها توانستند از رودخانه‌ای که در جزر سرعت آب به ۸۰ کیلومتر می‌رسد، عبور کنند و به ساحل دشمن برسند. این عملیات تمام محاسبات دشمن را به‌هم ریخت. ما در چندین عملیات قبل از آن مثل خیبر و بدر تقریباً به اهداف کلی‌مان نرسیده بودیم، ولی در والفجر ۸ رودخانه عبور کردیم و دسترسی عراق به دریا و ارتباط زمینی‌اش با کویت را قطع کردیم. وارد خاک دشمن شدیم و یک پایانه نفتی مثل فاو را گرفتیم.

والفجر ۸ عملیات خاصی بود و برای اینکه در ادامه عملیات از رودخانه دسترسی به آن سمت وجود داشته باشد باید روی رود پل زده می‌شد. تا آن زمان در هیچ جای دنیا سابقه نداشت روی چنین رود عظیمی با یک فشار آب بالا پل زده شود ولی رزمندگان بعد از عملیات، پل بعثت و پل‌های شناور را زدند. تأثیر والفجر ۸ در دنیا خیلی گسترده بود.

دستاوردهای این عملیات و نتایج آن در هشت سال دفاع مقدس بی‌نظیر بود و به نوعی روی سرنوشت جنگ تأثیرات زیادی گذاشت. پس از والفجر ۸ ارتش بعث و کشورهای حامی‌اش به بخش مهمی از قدرت ایران پی بردند و شروع به حمایت‌های گسترده جهت تقویت قدرت آبی و ایجاد موانع متعدد در داخل آب‌ها کردند. جهانیان عبور رزمندگان غواص از رودخانه اروند را باور نمی‌کردند. فتح فاو در عملیات والفجر ۸ برای جهانیان باور کردنی نبود. عبور از اروند و مقابله با دشمن که در سنگرهای مطمئن به انتظار نشسته است

غیر قابل باور بود و پس از فتح فاو رسانه‌های بیگانه به نفع رژیم صدام تبلیغات واهی کردند. با دعوت از تمام خبرنگاران برای بازدید از فاو و حضور خبرنگاران در فاو، منطقه عملیاتی والفجر ۸ که مصادف با ددمنشی‌های صدام در استفاده از سلاح‌های شیمیایی علیه رزمندگان بود، تمام تبلیغات دشمن را نقش بر آب کرد و همه خبرنگاران از نزدیک شاهد سقوط شهر فاو توسط رزمندگان بودند.

ارتباط با ما ۸۸۴۹۸۴۸۱

گفت‌وگو

خاطرات یک آرپی‌جی‌زن در گفت‌وگو با «جوان»

معنی گورستان تانک را در والفجر ۸ فهمیدم

■ **غلامحسین بهبودی**

آرپی‌جی‌زن‌ها در طول دفاع مقدس، جایگاه ویژه‌ای در بین رزمنده‌ها داشتند. حسین مسلمان از رزمندگان لشکر ۱۰ سیدالشهدا(ع) در گفت‌وگو با «جوان» به تعریف خاطراتی از آرپی‌جی‌زنی در جنگ می‌پردازد.

اوایل جنگ یک برادر ارتشی بود که نحوه شلیک با آرپی‌جی را به ما آموزش می‌داد. ایشان می‌گفت به شکل اصولی باید یک نفر موقع شلیک، کمر آرپی‌جی‌زن را بگیرد، اما بعدها در جبهه متوجه شدیم روش‌های دیگری هم برای شلیک آرپی‌جی وجود دارد و اصلاً اگر بخواهیم روش اصولی آن را به کار ببریم امکان پذیر نیست. کمک آرپی‌جی‌زن داشتیم، ولی آنها همان تک‌تیراندازهایی بودند که با تفنگ‌های انفرادی وارد عملیات می‌شدند و گاهی هم گلوله‌های آرپی‌جی را در کوله‌شان حمل می‌کردند و در صورت لزوم به آرپی‌جی‌زن می‌دادند. اینکه کسی بخواهد کمر آدم را بگیرد و در شلیک کمک کند، محدود به همان دوران آموزشی ماند و

زیاد بود. در طول دفاع مقدس هیچ عملیات زمینی را نمی‌توانید پیدا کنید که از وجود آرپی‌جی‌زن‌ها محروم باشد. آنها باید به مضاف تانک‌ها، نفربرهای زرهی، سنگرها و ماشین‌های دشمن می‌رفتند و هیچ‌کسی نمی‌تواند حتی یک عملیات را نام ببرد که دشمن در آن از ادوات و ماشین‌های زرهی یا سنگرهای بتنی بهره‌نبرده باشد.

حفره روبه‌ه‌ایکی از حفره‌های آرپی‌جی‌زن‌ها بود که معمولاً چندین متر جلوتر از خط خودی در زمین حفر می‌شد. شکل این حفره‌ها به لانه روباه شباهت داشت و به همین خاطر به آن حفره روباه می‌گفتند. آرپی‌جی‌زن‌ها در داخل این حفره‌ها مخفی می‌شدند تا وقتی که تانک‌های دشمن به قصد

شکستن خط خودی وارد عمل شدند، تانک‌ها را شکار کنند. این کار می‌توانست از نزدیکی ماشین‌های زرهی دشمن به خطوط خودی جلوگیری کند. اما خب برای آرپی‌جی‌زن‌ها خطرات زیادی داشت؛ چراکه از بدنه اصلی نیروها جدا می‌افتادند و در مضاف با تانک‌ها با مخاطرات بسیاری روبه‌رو می‌شدند.

من خودم در عملیات والفجر ۸ و نزدیکی کارخانه نمک یکی از سخت‌ترین نبردها را با تانک‌های دشمن شاهد بودم. آنقدر تانک در منطقه بود که از انفجار تعدادی از آنها، کل منطقه روشن شده بود. در یک موقعیت وقتی مابه‌صحنه نبرد رسیدیم، دیدم نیروهای قبل از ما تانک‌های دشمن را لت و پار کرده و از آنها عبور کرده‌اند، ولی سرعت کار به قدری زیاد بود که هنوز تعدادی از تانک‌ها سالم بودند. با این وجود بچه‌ها از آنها عبور کرده و جلوتر رفته بودند. ما هم زحمت تانک‌های باقی‌مانده را کشیدیم. معنی گورستان تانک را من در والفجر ۸ فهمیدم.

در کربلای ۵ هم شاهد ادوات زرهی دشمن بودیم. در این عملیات به اندازه نبردهای بزرگ عالم مثل جنگ جهانی دوم، عراقی‌ها تانک و نفربر وارد منطقه کرده بودند. آدم از دیدن آن همه تانک وحشت می‌کرد. ولی وقتی روز بعد جنازه تانک‌های دشمن را می‌دیدیم که کنار جاده روی هم تلنبار شده است، ناخودآگاه شعار معروف بسیجی‌ها را زیر لب زمزمه می‌کردیم؛ ماشاءالله، آرپی‌جی‌زن حزب‌الله...

کاربردی در جنگ نداشت.

به دلیل قدرت زرهی دشمن، آرپی‌جی‌زن‌ها رفته‌رفته اهمیت بیشتری در صحنه جنگ پیدا کردند. البته سلاح‌های دیگری مثل مایوتکا و دراگون و غیره هم وجود داشتند

که علیه تانک استفاده می‌شدند، اما هیچ‌کدام راحتی و فراگیری آرپی‌جی را پیدا نکردند.

استفاده از این سلاح راحت بود و بیشتر در میان یگان‌های سپاه ج‌افتاد. شاید ۹۰ درصد یگان‌ها از آرپی‌جی برای زدن تانک‌های دشمن استفاده می‌کردند و یگان‌های معدودی از برخی موشک‌اندازهای متفاوت استفاده می‌کردند. مثلاً لشکر بیست‌وهفتی‌ها بهتر از دیگر یگان‌ها از مایوتکا استفاده می‌کردند. غیر از این لشکر، باقی لشکرها

جدول سودوگو

ارقام ۹تا۹طوری قراردهیدکه

در هر ردیف،ستون ومرع های کوچک سه در سه فقط یک بار

به کارورند

جدول کلمات متقاطع

■ **پاسخ جدول شماره ۵۸۶۵**

				۸					
				۷	۴				۶
								۲	۹
۱			۸			۹			
				۶		۵	۴		
					۲		۳		
۷									
								۳	۸
				۱	۸	۷			
								۱	۲

۸	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۵	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۱	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
۵	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۱	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
۵	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۱	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴
۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷
۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹

طراح:علیرضا سجادی فر ■ شماره ۵۸۶۶

از راست به چپ

۱- مرخ - بیرون کشیدن تیغ از نیام - گرفتگی زبان ■ ۲- شیمی کربن - ضرب‌المثلی کنایه از لزوم رعایت نوبت ■ ۳- از مناطق جنگی غرب کشور - پسر مازنی ■ ۴- ویتامین جدولی - کویدینی مطبخ - شود سبب خراب اگر خدا خواهد- ظاهر ساختمان ■ ۵- نام قدیم مشکین شهر - پول گرجستان - سومین شاه خوارزمی ■ ۶- منطقه‌ای صنعتی در آلمان - تیم فوتبال شهر سانتاندر - رب النوع زیبایی یونان قدیم ■ ۷- راهبه‌ای که قدیس محرومان لقب گرفت - اثر چربی روی لباس - رمق آخر ■ ۸- دانه سحرآمیز- رسانیدن پیام با خبر ■ ۹- مساوی - وارونه سهم- مشهور ■ ۱۰- کودک - بار- تاریکی اول شب ■ ۱۱- رکن و عمود- شهری در هند- ابزار ■ ۱۲- گاو سرخ رنگ- کشور عجایب- واحدی در زمان- رطوبت خسیس ■ ۱۳- زگهواره تا گور بجوی - حنا ■ ۱۴- از اماکن دیدنی شهریراز- نوعی برنج ■ ۱۵- فلسفه- منفرودترین حلال‌ها- خویشاوند نزدیک مقتول که برای خونبها اقدام می‌کند

از بالا به پایین

۱- رهبر سرخ جامگان که در مقابل خلفای عباسی ایستادگی کرد- جهانگرد ■ ۲- دانه خوشبو- ایالتی در امریکا- از شدت خنده می‌روند- سخن صریح ■ ۳- چرک و کثافت- از شهرهای چهارمحال و بختیاری - کلیسای پاریس ■ ۴- سریع خودمانی- همداستان ژولیت- پیروان یک دین ■ ۵- پزشک زایمان- درجه و مقام- وال ■ ۶- نظریه‌مبنی بر جدایی سیاست از دین- خوشی و شادمانی ■ ۷- حرف خطاب- دشنام- فاتح الکتاب- دانه خوشبو ■ ۸- از شهرهای سیستان و بلوچستان - دورویی - متضاد سهو- صدای بلند ■ ۹- علامت بیماری- چشم- دودکش- عقد ناتمام ■ ۱۰- جنگ- مدافع بدن در برابر هجوم امراض ■ ۱۱- فیلم رسول ملاقلی پور- بر سر گذاشتنی - قطعه‌ای که برای سه ساز یا سه نوازنده ساخته شده باشد ■ ۱۲- کم پشت- اهانت- فلز موجود در خون ■ ۱۳- قسمت جلوی سن تئاتر - آوای مرغ خانگی- فوری و بدون معطلی ■ ۱۴- حرارت بالای بدن- خیاط‌خانه- ماه پاییز- وحشی ■ ۱۵- آتش در نزد ایرانیان باستان - نویسنده انگلیسی لیه تیغ